

О. Ю. Шостко, д.ю.н, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», завідувач сектора дослідження проблем міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю Інституту вивчення проблем злочинності НАПрН України

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Тези присвячені деяким питанням інтенсифікації співробітництва України з ЄС у сфері протидії організованій злочинності.

Тезисы посвящены некоторым вопросам интенсификации сотрудничества Украины и ЕС в области противодействия организованной преступности.

Theses are devoted to some issues intensification of cooperation between Ukraine and EU in organized crime counteraction.

Характер сучасної організованої злочинності вимагає глобального реагування на її виклики на засадах широкої міжнародної співпраці. Заходи протидії, які запроваджуються тільки на національному рівні без міжнародного співробітництва й координації спільних зусиль, мають дуже обмежений результат. Для забезпечення однакових підходів у сфері контролю над організованою злочинністю міжнародна спільнота, уособленням якої є різні міжнародні загальні та регіональні організації, спеціально розробляє і пропонує всім державам правові акти – конвенції, рекомендації та інші нормативні документи – для узгодження як стратегічних, так і тактичних заходів із запобігання та протидії їй. Вони також націлені на подолання міждержавних законодавчих колізій.

На сьогодні в європейських країнах відбувається інтенсивне зближення матеріального та процесуального законодавства окремих країн між собою, що дозволяє більш ефективно використовувати доказову базу, незважаючи на розбіжності в процесуальних формах.

Найважливішим міжнародним нормативним актом, спрямованим на протидію організований злочинності, є Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Незважаючи на те, що Україна 9 років тому ратифікувала її, до цього часу не всі норми Конвенції узгоджені з віт-

чизняним законодавством, зокрема, Кримінальним кодексом України. Так, потребують нової редакції частини 3 і 4 ст. 28 КК України. Замість мети – вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів – слід визначити, що кінцевою метою організованих груп (ОГ) і злочинних організацій (ЗО) є спільна діяльність групи осіб, спрямована на одержання прямо чи опосередковано фінансової або іншої матеріальної вигоди, як це й передбачено в Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Таким чином, українське законодавство буде приведено у відповідність до цих міжнародних документів, що сприятиме його зближенню з європейським.

Організовані злочинні формування з кожним роком опановують усе нові й нові види і форми злочинної діяльності. Така їх поведінка не завжди охоплюється межами звичайного об'єднання суб'єктів злочину, передбаченого законом. Кримінальний кодекс України повинен урахувати специфічний зміст організованої злочинної діяльності, за яким вона й відрізняється від загальнокримінальної злочинності.

Щодо практичних аспектів протидії організованим злочинності зазначимо таке. У багатьох міжнародно-правових документах наголошується на важливості застосування проактивних методів запобігання організованим злочинності, які не обмежуються діями із розкриття злочину або загальносоціальними заходами запобігання, що спрямовані на широкі верстви населення. Вони передбачають переорієнтацію роботи спеціалізованих суб'єктів від злочину на злочинця, широке застосування спеціальних (негласних) методів викриття організованої злочинної діяльності.

Згідно з Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи (2005)¹⁰ спеціальні методи розслідування означають методи, які застосовуються компетентними органами для виявлення і розслідування серйозних злочинів, а також підозрюваних у їх вчиненні з метою збирання інформації без попередження про це відповідних осіб. До серйозних злочинів у даному контексті належать злочини організованих груп і злочинних організацій, бандитизм, тероризм. До спеціальних методів розслідування, які перелічені в Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності, належать: перехоплення повідомлень, контрольоване постачання й електронне спостереження, агентурні операції, заяви, отримані від свідків за винагороду або наданий імунітет, а також захист свідків, які викривають членів злочинних організацій (статті 20, 24 Конвенції)

У зв'язку з цим виникає питання інтенсифікації дій, спрямованих на запобігання формуванню організованих злочинних угруповань та протидію їх злочинній діяльності. Вкрай важливим вважаємо спрощення контактів між співробітниками спеціалізованих органів, узгодження дій сто-

совно викриття діяльності міжнародних злочинних організацій і участь правоохоронців із різних країн у спільних слідчих командах (JITs), які створюються для розслідування злочинів, скоєних на територіях різних країн. Велика роль у цьому питанні належить Європолу та Євроюсту, які можуть ініціювати і навіть вимагати створення таких команд, до складу яких входять представники органів кримінальної юстиції відповідних держав. Таким чином, вживаються активні заходи, спрямовані на збільшення оперативності та ефективності різних форм правової допомоги.

Зарубіжний досвід вказує на те, що для досягнення успіху необхідно переходити від аналізу окремих злочинів, скоєних ОГ і ЗО, до відстежування всієї злочинної діяльності організованих спільнот, ролі кожного з її членів. Отже, на часі більш інтенсивне використання аналітичних можливостей органів кримінальної юстиції – суб'єктів протидії організованій злочинності, які повинні збирати дані (інформацію), що допомагають зрозуміти фінансове підґрунтя й рівень проникнення ОГ і ЗО до легальної економіки. Вважаємо, що цим може займатися спеціальна аналітична міжвідомча група, до складу якої входять представники різних органів кримінальної юстиції, які мають право проводити оперативно-розшукові заходи та здійснювати досудове розслідування. Для цієї роботи можуть бути залучені експерти-науковці. Метою роботи такої групи є вироблення контрзаходів із захисту легальних секторів економіки, а також окремих організацій, підприємств.

Для підвищення ефективності діяльності органів кримінальної юстиції в Україні вельми важливим є наближення вітчизняного законодавства до норм ЄС, пристосування роботи правоохоронних і судових органів до вимог відповідних адміністративних структур ЄС, більш широке використання спеціальних методів розслідування, а також утвердження принципу верховенства права у роботі спеціалізованих суб'єктів.

Зазначимо, що європейські держави мають чітко окреслені орієнтири у питаннях протидії організованій злочинності. Серед головних напрямів їх роботи – виявлення та нейтралізація обставин, що сприяють діяльності злочинних угруповань. Серйозна увага приділяється збиранню інформації стосовно кола їх інтересів, розвідувальним операціям; вилучаються злочинні гроші та майно; переслідуються впливові злочинці та лідери злочинних угруповань з тим, щоб вони нарешті постали перед судом і понесли відповідне покарання.

Україні необхідно насамперед практично почати реалізовувати взяті зобов'язання, які містяться у ратифікованих нашою державою міжнародно-правових документах. У тому числі в Угоді про партнерство і співробіт-

ництво між Україною й Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, у Плані дій Україна – ЄС у галузі юстиції, свободи та безпеки, в Угоді між Україною та Європолем про стратегічне співробітництво), і які стосуються стратегічних напрямів протидії найбільш небезпечним видам злочинності.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ
УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ імені АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
11–12 жовтня 2012 р.

Харків
«Право»
2012

УДК 343.2/7
ББК 67.9(4УКР)308
О-75

Редакційна колегія:
В. Я. Тацій (головний редактор)
В. І. Борисов (заступник головного редактора)
А. П. Гетьман, М. І. Панов, В. І. Тютюгін, В. С. Батургарєєва,
Л. В. Дорош, І. О. Зінченко

Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 жовт. 2012 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2012. – 632 с.

ISBN 978-966-458-403-3

УДК 343.2/7
ББК 67.9(4УКР)308

ISBN 978-966-458-403-3

- © Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2012
- © Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, 2012
- © Всеукраїнська громадська організація «Асоціація кримінального права», 2012
- © «Право», 2012